

התרגשנו יחד בזכות ללמוד על המשכן – השראת השכינה בישראל. דיברנו בהרחבה רבה.¹
(א) וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר – משה רבינו נמצא בהר ושם הוא לומד את פרשיות שרומה תצווה ותחילת
כי תשא.

(ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי – לשמי, כשיתנו תרומה יכונוו שהיא מיועדת לשם המשכן - לשם
השראת השכינה. תְּרוּמָה - הפרשה, להפריש דבר ששייך לי ולהעבירו לאחר, כמו הפרשת חלה והפרשת
תרומות ומעשרות. מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ - שיתנדב מרצונו הטוב. דיברנו על כך שכופין על
הצדקה, אך כאן לא כופים, כי הקב"ה רוצה שעם ישראל יביא את הלב שלו - את הרצון...² (ע"פ
ספורנו). תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי - את התרומה שיועדת לשמי.

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה³ אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם - יש כאן פירוט של דברים שמשמשים בהם עצמם. (אין להביא
דברים אחרים למכור ולהשתמש עם הכסף למשכן, ספרונו) זָהָב וְכֶסֶף⁴ וְנֹחֶשֶׁת - הכסף לא נועד לקנות
איתו דברים, אלא להשתמש בו עצמו, זהב לצפות את הארון, כסף בשביל האדנים וכו'.⁵

(ד) וַתִּכְלֶת - צמר צבוע בצבע תכלת [ברש"י כתוב צבע ירוק, אך לא ברור איזה צבע זה בפועל, נראה
שזה תכלת שלנו]. צבע זה מופק מחילזון שיוצא מהים פעם ב70 שנה. [מפליא איך עם ישראל מצאו את
זה]. וַאֲרָגְמָן - צמר צבוע בצבע אדום. וַתֹּלַעַת שָׁנִי - צמר צבוע בצבע אדום אך מגוון שונה, צבע
המופק מתולעים מיוחדות (אבע"ז) (שני זה שם הצבע, רשב"ם). וְשֵׁשׁ - פשתן, צבעו לבן. וְעִזִּים -
שיער של עיזים (רשב"ם)⁶

(ה) וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים⁷ - עורות שלוקחים מאיל וצובעים אותו באדום. וְעֹרֹת תְּחָשִׁים - תחש זוהי
חיה מיוחדת שצבע עורה מגוון מצבעים שונים. חיה זו הייתה קיימת רק באותה התקופה. וְעִצֵּי שִׁטִּים -
מין של ארז, זה זן מיוחד של עצים שלא מתקללים ולא מתליעים (רש"י ביומא). יעקב אבינו חזה ברוח קודשו
שיבנו את המשכן ושצרכו בשביל זה עצי שיטים, לכן הביא ארזים למצרים ונטעם, וציווה שיקחו את העצים הללו למדבר כשיצאו ממצרים.⁸

(ו) שָׁמֶן לְמָאֵר - סחטו שמן זית, ואת הטיפות הראשונות תרמו למשכן להדלקת המנורה. בְּשִׁמִּים לְשִׁמֶן
הַמְּשָׁחָה - בשביל למשוח את הכלים צריך שמן עם בשמים. וְלִקְטָרֶת הַסַּמִּים - סמים זה בשמים,
להקטרת הקטורת היו משתמשים בבשמים.

(ז) אַבְנֵי שֹהַם - אבני יהלום מיוחדות. וְאַבְנֵי מְלֵאִים - בחושן היה טס זהב, בטס הזהב היו גומות, את
הגומות היו ממלאים עם אבני יהלום. לְאֶפֶד - אבני השוהם היו שתי אבנים גדולות לאפוד, שם נכתבו
שמות השבטים ששה בכל אבן. וְלַהֲשֹׁן - אבני מילואים לחושן, שם היו כתובים בכל אבן שם אחד.

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ - בית של קדושה. ד' מצווה אותנו לבנות את המשכן עכשיו, ולבנות את בית המקדש
לעתיד (אוה"ח). וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם - ואני אשרה את שכינתי בתוכם, בתוך עם ישראל. עד כה ד' התגלה
אלינו בהר סיני, מחוץ למחנה, מאז שיוקם המשכן ד' 'מעביר' את שכינתו לתוך המחנה (אבע"ז ורמב"ן
'א).

(ט) כָּכֵל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתָךְ - הקב"ה מראה למשה את דמות הכלים (רשב"ם), כי בלי שהיה רואה
היה ממש קשה לדייק בכל פרט קטן, וכל פרט בכלי המשכן הכרחי. אֵת תְּבִנַת הַמְּשָׁכָן - את מבנה

¹ חומש שמות מתחלק ל3 נושאים. מהם? יצי"מ, מתן תורה, בניית המשכן. כנגדם 3 חגים. מה הקשר בין סוכות למשכן?
דיברנו על סוכות - כשיושבים חייבים חכוון - למען ידעו דורותיכם, מחלוקת מה, להלכה - סוכות ממש, זה השכינה - שד'
אוהב אותנו ודואג לנו. כך הוא המשכן. עד עכשיו ד' התגלה בהר שהוא מחוץ למחנה, עם ישראל חשק שד' ישכון בתוכו
(אוה"ח), ואכן מעכשיו ד' ישרה בתוך המחנה. "ושכנתי בתוכם, לא בתוכו אלא בתוכם. גוי שמתפלל אינו כמו יהודי שמתפלל,
עכשיו אין בית מקדש ואיננו מרגישים את אותה קרבה. דיברנו עלסדר הזמנים: עד א ניסן בו הוקם המשכן. ועוד ועוד.

² סיפור: סיפרנו על הח"ח שלא קיבל תרומה לישיבתו מנדיב אחד, כי רצה שישתתפו המון יהודים.
³ הפעלה: רשמתי על הלוח פסוקים ג' - ז'. מעל לכל פריט רשמתי מספר (זהב, כסף וכו') סה"כ 15. אח"כ חילקתי לכל ילד
מספר (עשינו אימון שקוראים את המספרים כמו מספרי ברזל להתפקד). אח"כ שיננו מהלוח והסברתי את כל הדברים, אח"כ
כל בעל מספר אמר מה ההסבר של הדבר שלו. אח"כ קראתי למספר מסויים והוא בא ומחק את הפריט שלו מהלוח, ושוב
שיננו, אח"כ מחק עוד ילד את הפריט שלו, ואט אט נשאר הלוח ריק והם משננים מהלוח בע"פ. 2 הערות: אחרי שילד מחק את
הפריט שלו רשמתי קו מתחת כמספר המילים שמחק. 2. כשהוא הגיע למחוק הוא הסביר מהו הפריט שנמחק. היה מולח מאוד.

⁴ הוספה: אפה צומח כסף? על העצים? דיברנו על מכרה זהב וכסף.

⁵ הרחבה: רש"י כותב שמדובר על מחצית השקל והשאר לכלי שרת, צ"ע בדבריו, לא הזכרנו אותו.

⁶ רש"י כתב נוצות של עיזים, אך אולי זה כמו רשב"ם.

⁷ תשע"ג: עורות שלוקחים מזן של איל מיוחד שצבע עורו אדום.

⁸ סיפור: במגדיאל לא בציפו את הבתים בעץ. שאל רבי למה? אמרו לו שיש להם מסורת שיעקב אבינו נטע שם את העצי
שיטים. ולכן יש בזה קדושה. אמנם הם לא צודקים אך מנהג לא משנים (אביהם של ישראל שמות).

המשכן בכללותו, וְאֵת תְּבִנֹתָיָהּ כָּל כְּלָיו – מבנה כל כלי וכלי. וְכֵן תַּעֲשׂוּ – כך תעשו גם בבית המקדש, כלי המקדש יהיו כמו במשכן. לעומת זאת תבנית המקדש ודאי שונה מתבנית המשכן.

הארון. דגשים: עיקרו של המשכן הוא השראת השכינה על ידי התורה.

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן – תיבה פתוחה מלמעלה. עֲצֵי שִׁטִּים אֲמִתִּים וְחֲצֵי אֲרָפֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי רְחִבּוֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי קָמְתוֹ – התורה מתחילה לדבר על הארון כי הוא החלק החשוב, הוא העיקר⁹. המשכן נקרא משכן העדות, וכמו כן הארון הוא ארון העדות, עיקרו של המשכן הוא הארון.

(יא) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפְנֵנּוּ – מבפנים ומבחוץ תצפינו. כיצד? היו שלוש ארונות, שנים מזהב מבחוץ ומבפנים, ואחד מעצי שיטים. ארון הזהב החיצוני היה גובהו עשרה טפחים ולא תשעה טפחים. ולמה? כי הכפורת הייתה מונחת על הארון עצי שיטים, ועוביה טפח, ולכן גובהו של הארון החיצוני היה עשרה טפחים כדי שיגיע לגובה של קצה הכפורת. הדגשנו שהארון עשוי עצי שיטים ולא זהב, הוזהב הוא רק הציפוי! וְעָשִׂיתָ עֲלָיו – על הארון, מחובר לארון זהב החיצוני. זָר זָהָב סָבִיב – כעין כתר עשוי זהב. הדגשנו כמה פעמים שאיננו יודעים כיצד היה נראה כל דבר, ואף הראשונים לא יודעים, שהרי לא ראו. בציורים כל אחד מצייר אחרת את הזר. הזכרנו את הכתרים שקיבלו עם ישראל כשקיבלו את התורה.

(יב) וְיִצְקָהָ לּוֹ – וחיברת לארון. אַרְבַּע טַבַּעֲתַי זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹתָיו – הקצוות שלו. וְשָׂתִי טַבַּעֲתַי עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשָׂתִי טַבַּעֲתַי עַל צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית – על כל דופן תיתן שתי טבעות, הטבעות יהיו קרובות לקצוות, כמו שכתוב לפני כן ונתת על ארבע פעמותיו. האם הטבעות היו בדפנות האורך או הרוחב? אמרנו שכדי להרים את הארון צריכים שני אנשים לסחוב אותו, אם הבדים הם לאורך הארון, יהיו צריכים שני האנשים להיכנס שניהם ברוחב הארון, וזה לא אפשרי, לכן שמים את הטבעות ברוחב הארון.

(יג) וְעָשִׂיתָ בְּדֵי – מוטות עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

(יד) וְהִבַּאתָ אֶת הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל צִלְעַת הָאֲרוֹן – בשביל לְשִׂאת אֶת הָאֲרוֹן בָּהֶם – הזכרנו שהאמת היא שהארון נושא את נושאו (הזכרנו את הסיפור על עוזא).

(טו) בְּטַבַּעֲתַי הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ – אסור להוציא את הבדים מהארון לעולם. גזירת הכתוב.

(טז) וְנִתְּתָ אֶל הָאֲרוֹן – ונתת בארון. אֵת הָעֵדוּת – את לוחות הברית, ולמה נקרא שם עדות? כי התורה היא עדות לזה שד' בחר בעם ישראל, אוהב אותם ונותן להם את התורה. אֲשֶׁר אֲתֵן אֵלֶיךָ – לאחר שירד מן ההר. הזכרנו שהלוחות היו מונחות שוכבים, (כמו ספר תורה של אשכנזים בזמן קריאת התורה). התלמידים הזכירו שגם שבתי הלוחות היו מונחים בארון.

הכפורת. דגשים: שאיננו יודעים איך היה נראה כל דבר. הקדושה הגדולה שהייתה במקום הזה – בין שני הכרובים.

(יז) וְעָשִׂיתָ כַּפֶּרֶת – מכסה, [כמו "וכפרת אותה מבית ומחוץ"¹⁰]. זָהָב טָהוֹר אֲמִתִּים וְחֲצֵי אֲרָפֶה וְאֲמָה וְחֲצֵי רְחִבָּה – כאורך ורוחב הארון. גובהה היה טפח. דבר זה לא מוזכר בתורה, אז איך אנו יודעים? תורה שבע"פ. הרי משה רבינו היה בהר 40 יום, ודאי שד' לא רק אמר לו את פרשיות תרומה תצווה ותחילת כי תשא, אלא הרחיב רבות בפרטי ההלכות ובעוד דברים רבים. (יח) וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם פְּרָבִים זָהָב – כ"רביא", בארמית, כדמות תינוקות. הפרצוף כמו תינוק, איננו יודעים איך בדיוק נראה כל הכרוב. מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם – מחתיכת זהב אחת, על ידי הקשה בפטיש¹¹. הכיצד? עושה טס זהב עבה, ועל ידי הקשה בפטיש היה מושך את הזהב כלפי מעלה (כמו פלסטלינה) עד שהיה יוצר מזה את הכרובים. הזהב הוא חומר חזק וגמיש, ולכן היה אפשר למשוך אותו למעלה (כך הסביר לי הרב נחום, ויש לעיין, כי אפשר גם להסביר שהיה גוש גדול והיו מכים בפטיש ועושים מעין פיסול. וצ"ע). מְשֻׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֶּרֶת – משני הצדדים של האורך של הכפורת.

⁹ פתיחה: עשיתי יומולדת לבת שלי, לכבוד יום העצמאות הכנתית מפה מיוחדת לשולחן – מפת ארץ ישראל, עליה ניילון דגל. החלטנו לעשות את היוםולדת בחצר. מה עשיתי? הוצאתי את כל הממתקים החוצה, אח"כ הבאתי את השולחן. מה לא עשיתי בסדר? קודם צריך את השולחן ואח"כ את הממתקים. אז למה פה כתוב קודם את הכלים? בגלל שהעיקר זה הארון – התורה, כך זה בציווי לא כך זה יהיה במעשה. כמו שאמר בצלאל למשה רבינו.

¹⁰ תשע"ג: [ונקרא כפורת כי הוא דבר שמכפר, כי עליו מזים את הדם]

¹¹ רש"י כתב שני לשונות אלו, וצריך קצת עיון מה מהם עיקר – האם לשון המשכה או לשון הקשה. יש להעיר שהרב נחום למד את דבריו מתוך דברי רש"י במנורה שם כתב שהמשיכו את הקנים, אך אפשר להסביר הפשט שהמשיכו מהמנורה ולא לקחו אותה ממקום אחר, עיין שם שפ"ח. כך הסבירו לי הראל לבובי ושמעון אנסבכר.

(יט) וַעֲשֵׂה פָּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּפְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַפֶּפֶרֶת תַּעֲשֶׂוּ אֶת הַפְּרָבִים – התורה מסבירה כיצד יהיו מקשה אחת – יש לעשות כפורת וממן הכפורת לעשות את הכרובים, כמו שביארנו לעיל. על שני קצותיו:

(כ) וְהָיוּ הַפְּרָבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה – הכנפים שלהם יהיו כלפי מעלה ולא צמודים לגוף. כמו נשיאת כפים של הכהנים (מדרש).¹² **סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַפֶּפֶרֶת –** כמין סכך לכפורת, סוככים - מכסים. ופניהם איש אל אחיו - אחד מול השני, אל הפפרת יהיו פני הפפרתים – פניהם יהיו גם קצת כלפי מטה. (שמנו לב לסתירה בדברים, והסברנו שהם גם אחד מול השני וגם כלפי מטה).¹³

(כא) וְנָתַתְּ אֶת הַפֶּפֶרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה – לכסות בו את הארון. ואל הארון תתן – לפני נתינת הכפורת את העדת – את לוחות הברית. אשר אתן אליך:

(כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם – מלשון מועד, זמן, אזדמן לך לדבר עימך בזמנים מיוחדים. ודברתי אתך מעל הפפרת - משם היה הקול יוצא. מבין שני הפפרתים אשר על ארץ העדת – שם מתרכזת כל הקדושה של התורה. את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל – וכך היה קורה כל תקופת המדבר.¹⁴

השולחן. דגשים: מיוחדותו של הלחם שהיה נשאר טרי ושהיו שבעים ממנו .

(כג) וַעֲשִׂיתָ שְׁלֶחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ¹⁵ – תפקידו של השולחן היה

לשים עליו את לחם הפנים. דיברנו בהרחבה על לחם הפנים. היו 12 לחמים, כל חלה שני עשרונים¹⁶, ישנם שני מערכות, בכל מערכת יש 6 חלות זו על גב זו. כיצד אופים? לוקחים 24 סאים חיטים ומנפים ב 11 נפות, מהם עושים חלות מצות. אורך כל חלה 10 טפחים ורוחבה 5 טפחים וגובהה 7 אצבעות¹⁷, את האורך של החלה כופלים למעלה, וכך יוצא חלה 6 טפחים על 5. את האורך החלה שמים לאורך השולחן, וכך שתי חלות ממלאים את כל אורך השולחן. רוחב החלה הינו 5 טפחים כך שנשאר טפח אחד פנוי, ונראה שעליו היו שמים את הבויכים של הלבונה. את החלות היו אופים לפני שבת, ושומרים אותם בדפוס של זהב עד שבת בבקר¹⁸, אז היו 4 כהנים לוקחים את הלחמים והבויכים (2 כהנים לחמים 21 כהנים בויכים), ותוך כדי 4 כהנים מכניסים, כדי שלא יהיה רגע שהשולחן יהיה פנוי מלחם. הלחם חולק בין המשמר הנכנס והמשמר היוצא.

השולחן מבטא את הפרנסה, מכאן אמרו שהרצוה להעשיר יצפין כי השולחן בצפון. שאל תלמיד אהוב: מה עם פסח? האם אכלו גם אז חלות אלו? אח"כ ראיתי ברמב"ם שחלות אלו הם תמיד חלות מצות.

(כד) וַצִּפִּיתָ אוֹתוֹ זֶהָב טָהוֹר – התלבטנו אם הציפוי הוא מלמעלה ומלמטה או רק מלמעלה. נראה ברור שהרגלים מצופות (במדרש – רק מלמעלה). וַעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זֶהָב סָבִיב – כמו כתר לשולחן. אפה צריך לעשות את הזר? זה מפורט בפסוק הבא. איננו יודעים בדיוק כיצד נראה הזר.

(כה) וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח – גובה טפח. סָבִיב – מסביב לשולחן, משפת השולחן כלפי מעלה, מטרת המסגרת לנוי או למנוע מהלחם לפול מעל השולחן (התלמידים). וַעֲשִׂיתָ זָר זֶהָב לְמִסְגֶּרְתוֹ סָבִיב – כפי שהוזכר בפסוק הקודש.

(כו) וַעֲשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב – נראה שהטבעות היו לרוחב השולחן, ע"מ שהנושאים את השולחן יעמדו לאורך ויוכלו ללכת עם השולחן בריווח, כמו שלמדנו על הארון. (יש בזה מחלוקת). וְנָתַתְּ אֶת הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת – הצדדים. אשר לארבע רגליו – אפה בדיוק?

(כז) לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת – מתחת המסגרת (רשב"ם). תהיין הטבעת לכתים לבדים – הם ישמשו בתיים - מקום - בו יכניסו את הבדים. לשאת את השלחן:

(כח) וַעֲשִׂיתָ אֶת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַצִּפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאָ בָם אֶת הַשְּׁלֶחָן – כאן אין ציווי ש"לא יסורו ממנו" כמו בארון, למדנו מזה שהבדים היו במקום אחר, והונחו בטבעות רק בזמן הנשיאה.

(כט) וַעֲשִׂיתָ קַעֲרָתָיו – תבניות שהיו בדפוס הלחם, אחת מברזל לזמן האפיה, ואחת מזהב בו היה מונח הלחם אחר האפיה, עד שהגיע שבת בבקר אז הניחו אותו על השולחן. תלמיד העיר יפה שנראה שהיו 12 קערות, ועיין שפ"ח. וְכַפְתָּיו – מעין קערית עמוקה, בה היו שמים קומץ לבונה. והיו שנים כאלו. את הלבונה היו מקטירים לפני שהכהנים אכלו את הלחמים. וקשורתיו - חצאי קנים חלולים. מה היו עושים איתם? היו מניחים מעל לכל לחם שלושה כאלו, ומעליהם היה אפשר להניח את הלחם הנוסף, כך היו 6 קומות של לחמים. ולמה לא להניח לחם על לחם ישירות? כי אז היה הלחם מתעפש, כיון שלא היה מקבל אוויר (אמנם בכל מקרה היה פה נס שנשאר טרי). וּמְנַקְיָתוֹ – עמודים שהיו מצידי השולחן מתנשאים לגובה, עד סוף מערכת הלחמים. ומה מטרתן? עליהם היו משעינים את הקשוות. כי אם הקשוות היו

¹² הפעלה: להביא כהנים שיראו איך הם נושאים כפים.

¹³ הפעלה: להביא שנים שיעמדו אחד מול השני עם פנים לכיוון השולחן.

¹⁴ צ"ע האם היה כך גם בבניאים שלאחר מכן.

¹⁵ טיפטיפה יותר מהשולחן שלי בכיתה.

¹⁶ לברר כמה קילו זה.

¹⁷ כמה זה בדיוק?

¹⁸ צ"ע היכן היו מניחים את החלות עד שבת בבקר, ברמב"ם כתוב שהיו עוד 2 שולחנות להניח עליהם את הלחמים, והם היו באולם. צ"ע מה היה במשכן.

מונחים על הלחם שמתחתן היו הקשוות מועכים את הלחם, אך כעת הם מונחים על המנקיות.¹⁹ **אֲשֶׁר יִסַּךְ בָּהֶן** – יכוסה בהם, יוסך, מלשון סכך. אלו הקשוות, שכיוון שהיו מונחות על הלחם נחשב הדבר שהם מכסים אותו. **זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:**²⁰

(ל) וְנָתַתְּ עַל הַשְּׁלֶטָן לָהֶם פָּנִים – למה נקרא כן? כי היו לא פנים הרבה, כלומר הרבה צדדים. לא הרחבנו בתיאור הלחם (רק הזכרנו שקיפלו את הקצוות של האורך כלפי מעלה ואולי גם כלפי פנים). **לְפָנֶי תַּמִּיד** – הלחם היה כל השבוע, ובנס היה נשאר טרי וחם, בשבת היו מוציאים את הלחם ומחלקים אותו לכהנים (וכ"א אכל כזית ושבע ממנו), ותוך כדי הוצאת הלחמים מן השולחן היו מכניסים לחמים אחרים אותם אפו כבר מער"ש.

המנורה. דגשים: יופיה של המנורה. הקושי בעשייתה. הקדושה שהיה זוכה מי שהיה רואה אותה (רמב"ם). הרבה יותר מההתפעלות שיש לנו מהמנורה שבעיר העתיקה)

(לא) דיברנו על כך שאנו עושים את כלי המשכן וביחוד את המנורה כמה שיותר יפה לכבודו של ד'.²¹ המנורה הייתה מאירה²², זה מבטא את האור והחכמה, והרוצה להחכים ידרים. **וְעֲשִׂיתְּ מְנֹרֶת**²³ **זָהָב טָהוֹר** – זהב מזוקק. **מְקֻשָּׁה** – עשויה מגוש אחד, ועל ידי הקשה בפטיש נוצרת המנורה, ולא מחברים חלקים חלקים. **תַּעֲשֶׂה**²⁴ **הַמְּנֹרֶה יָרֵכָה** – הבסיס שלה (ה' עם מפיק – ה' הידיעה), כמין תיבה עם שלוש רגלים. **וְקָנָה** – הקנה האמצעי, שהוא עיקר המנורה. **גְּבִיעֶיהָ** – כמין כוסות צרים שהיו לנוי. **פְּתָרֶיהָ** – כמו תפוחים.²⁵ **וּפְרָחֶיהָ** – עיטור של פרח. **מִמְנָה יִהְיוּ** – כל אלו יצאו מאותו גוש, ולא יצרף אותם לאחר מכן. **(לב) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵיהָ** – מהקנה המרכזי. המילה "מנורה" משמעותה הקנה המרכזי, שהוא עיקר המנורה (רק בהתחלה כשכתוב 'מנורה' הכוונה לכל המנורה²⁶). **שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרֶה מִצְדֵה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרֶה מִצְדֵה הַשֵּׁנִי:**

(לג) שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים – מצויירים²⁸. **בְּקָנָה הָאֶחָד פְּתָר וּפְרָח**²⁹ – בקצה הקנה מלמעלה היו שלושה גביעים, ומעליהם היה כפתור ומעליו פרח³⁰. **וְשְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים בְּקָנָה הָאֶחָד פְּתָר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוּ מִן הַמְּנֹרֶה:**

(לד) וּבְמְנֹרֶה – בקנה המרכזי. **אֲרֵבָעָה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים** – שלושה בקנה למעלה כמו שאר הקנים, ואחד נוסף מתחת למקום ממנו יוצאים הקנים. **פְּתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ** – היו בקנה שני קנים ושני פרחים – כפתור ופרח מעל לשלושת הגביעים, ועוד קנה ופרח מעל לגביע התחתון. לא ברור אם הגביעים משוקדים או הכפתורים והפרחים.³¹

¹⁹ צ"ע כי רש"י כותב הטעם שהקשוות היו נשברות, ואיני מבין כיצד.

²⁰ הפעלה: הבאתי פלסטלינה וכך הסברתי את השולחן. לאחר מכן שאלתי את כולם פשוט, ומי שידע קיבל חתיכה קטנה איתה הכין לחם, ואח"כ הנחנו את הלחם והקשוות על השולחן. צריך להגיד להם מראש באיזה גודל להכין את הלחם שיהיו פחות או יותר באותו גודל.

²¹ פתיחה: הבאנו את המדרש על אחד שהמלך אמר שיאכל אצלו והוא הכין לו שולחן מיטה ומנורה של הדיוט, ואז ראה שהמלך בא עם משמשים להם מנורות זהב, התבייש והסתיר את שלו, אמר לו המלך אפה שלך, אמר לו – התביישתי, אמר לו המלך – אני לא צריך כל מנורות הזהב, ורק בשלך אני משתמש.

²² אולי אפשר להוסיף: וכי לאורה הוא צריך וכו', רק איני מבין כל כך את תשובתה של הגמרא שם, ע"ש.

²³ אומר הרמב"ן: "חכמת המנורה בגביעה וכפתוריה ופרחיה מאין תמצא, ונעלמה מאוד"

²⁴ צ"ע למה כתוב תיעשה, ודברי רש"י נראה שלא מתאימים לילדים, ועיין אוה"ח.

²⁵ מסובבים סביב כל הקנה. כן נראה לי ברש"י אך קשה איך יהיו מסובבים סביב הקנה במקום של החיבור של הקנים. תשע"ג: כמין אליפסה.

²⁶ הרחבה: פעם בא ילד מכיתה ב' לאבא שלו ואמר לו: אני לומד תורה ואתם לא לומדים תורה, אתם לומדים משנה וגמרא. אבל האמת היא שתורה פירושה תורה וחמישה חומשים (הרב איתי אפלבוים על הבן שלו).

²⁷ צ"ע על מה קאי מצידה, הרי לא הוזכר לפני כן הקנה המרכזי, ודוחק לומר שקאי על "וקנה". ואולי צ"ל שגם בתחילה כשכתוב מנורה הכוונה הקנה המרכזי, או לפחות בעיקר הקנה המרכזי, שהרי ממנו יוצא הכל, וצ"ע.

²⁸ כאן ברור שהמשוקדים קאי על הגביעים. כן מסביר הרשב"ם.

²⁹ הוספה: הזכרנו שכשמישהו אומר משהו מאוד מסודר ויפה אומרים על דבריו – כפתור ופרח.

³⁰ כך הוא בכל הציורים, ותרין לחפש מקור לזה, שהרי בפשט הם מתחת לגביעים.

³¹ הרחבה: כתבתי על הלוח: כדאי שהחלון יהיה פתוח דברי טוביה ומשה ודוד ומרדכי אומרים שעדיף לסגור את החלון. לא ברור אם משה קאי על הלפני – שהחלון יהיה פתוח או על האחרי – שהחלון יהיה סגור. תלוי אפה הפסיק. אותו דבר הסתפקו בפסוק זה. [תלמיד חכם (מהכיתה) אמר – מהואו שיש על דוד מוכח שזה קאי על הלפני. ודוק.]

(לה) וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִיּוֹת מִמְּנֶה – כפתור בקנה המרכזי במקום שממנו יוצאים שני הקנים. **וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִיּוֹת מִמְּנֶה וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִיּוֹת לְשֵׁשֶׁת הַקְּנִיּוֹת הַיְצְאִים מִן הַמְּנֶה** – בנוסף היה על הבסיס עוד פרח אחד. אם כן סה"כ היה בקנה המרכזי: 4 גביעים, 5 כפתורים, 3 פרחים.³²

(לו) כַּפֶּתֶר־יָהֵם וְקִנְיָתָם מִמְּנֶה יִהְיוּ – כולם יוצאים מאותה חתיכה של המנורה. **כָּלֵה מִקְּשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:**

(לז) וְעֲשִׂיתָ אֶת נִרְתִּיָּה שְׁבָעָה – כלי קיבול שמעלים אותם על המנורה. הנרות הם לא חלק מהמקשה.³³ **וְהָעֵלָה** – אהרן הכהן. **אֶת נִרְתִּיָּה** – הכהן ישים אותה על שבעת הקנים (רשב"ם)³⁴ **וְהָאִיר עַל עֶבֶר פְּנִיָּה** – שיכוון את הפיה שבה הפתילה לכיוון המרכז של המנורה – כלומר לקנה האמצעי.

(לח) וּמִלְקָחֶיהָ – מלקחיים לאחוז את הפתילות ולסדר אותם במנורה. **וּמַחְתֵּיָּהָ** – מחתות לשים בתוכן את הפתילות ואת מותר השמן בסוף השימוש בהם (רשב"ם). **זָהָב טָהוֹר:**³⁵

(לט) כֶּפֶר זָהָב טָהוֹר – 42 ק"ג [יש דיעות בזה]. **יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל הַפְּלִים הָאֵלֶּה** – גם את כל הכלים האלו, כלומר - הכיכר צריך להספיק גם למלקחיה ומחתותיה.³⁶

(מ) וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אִתָּהּ מִרְאָה בְּהָר – אי אפשר להסביר איך נראה בדיוק הפרח והכפתור וכדומה, לכן הראה הקב"ה למשה כיצד צריכה המנורה להיראות.³⁷

יריעות המשכן.

(א) וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֲשׂוֹר יְרִיעַת – חתיכות. יריעות אלו נקראים 'משכן', שאלתי את התלמידים למה? **הַתַּלְמִידִים הַמְּתוּקִים עֲנוּ כַּמָּה דְבָרִים וּפְלִאִים:** א. **הַשְּׂכִינָה בָּאָה אֵלֵינוּ מִלְּמַעְלָה** – דרך הגג. ב. **בֵּית בְּנֵי גֹג אֵינוֹ בֵּית, אִמְרָנוּ שֶׁבַּהֲלָכּוֹת אֵהֵל בְּשַׁבַּת אֲנוּ רוֹאִים שֶׁהַעִיֵּקֵר הוּא הַגֹּג.** **שֵׁשׁ** – פשתן. **מִשְׁזָר** – השש יהיה שזור, כלומר מחובר (קלוע), במה? **וְתַכְלֵת** – בתכלת, יחד עם התכלת. **וְאֶרְגָּמָן וְתַלְעַת שְׁנֵי כֶּרְבִּים** – מצוירים, שהיה אורג תוך כדי האריגה,³⁸ ציור של ארי מצד זה ושל נשר מצד זה. **מַעֲשֵׂה חֲשָׁב** – מעשה של אומן, שם האומנות הוא: 'חושב', חושב זה אורג. צריך מישהו מומחה לעשות זאת. **תַּעֲשֶׂה אֹתָם** – כל חוט היה עשוי משהו חוטים, ואת ארבעת הסוגים היו שוזרים יחד, כך שנוצר חוט של 24 חוטים.

(ב) אַרְבֶּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים פְּאַמָּה וְרַחֵב אַרְבַּע פְּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל הַיְרִיעַת – תיאורנו כמה ענקית ומרשימה הייתה יריעה אחת.

(ג) חֲמִשׁ הַיְרִיעַת תִּהְיֶינָּה חֲבֵרַת אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ – מחוברות בחוט תפירה אחת לשניה (כמו בכפורת – "איש אל אחיו"), **וְחֲמִשׁ יְרִיעַת חֲבֵרַת אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ:**

(ד) וְעֲשִׂיתָ לָלֵאָת תַּכְלֵת עַל שְׁפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְּצֵה בַּחֲבֵרַת – איזו יריעה? שנמצאת בקצה של היריעות המחוברות. **וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת**³⁹ **הַשְּׂנִית:**

(ה) חֲמִשִּׁים לָלֵאָת תַּעֲשֶׂה בְּיְרִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֵאָת תַּעֲשֶׂה בְּקֵצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׂנִית מִקְּבִילַת הַלָּלֵאָת – צריכות הלולאות להיות אחת מול השניה בצורה מדויקת. **אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ:**

(ו) וְעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב – איננו יודעים כיצד בדיוק היה נראה, אולי כמו טעם זרקא. **וְחַבְרַת אֵת הַיְרִיעַת אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ בַּקְּרָסִים וְהִנֵּה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד** – על ידי חיבור היריעות כל המשכן הינו אחד.

כיצד שמו את יריעות המשכן? כיסוי היריעות לרוחב (40 אמות): היריעות כיסו את כל הגג, ואת כל הצד המערבי למעט אמה אחת שנשארה מגולה [30 אמות כיסו את גג המשכן, עוד אמה אחת כיסתה את עובי הקרשים שבצד מערב מלמעלה, 91 האמות הנותרות השתפלו מצד מערב וכיסו את הקרשים]

³² הפעלה: ציירנו את המנורה אט אט. אח"כ שיננו את כל הפסוקים ומי ששינן טוב נתתי לו בשינון הבא סרגל והוא הצביע כל פעם על החלק אותו למדנו. בנוסף הבאנו את רש"י שמפרט את גובהה של המנורה על כל חלקיה.

³³ יש בזה מחלוקת ר"י ור' נחמיה, איני יודע מה ההלכה.

³⁴ אך ב"לפשוטו של רש"י" מסבירים שלדעת רש"י הכוונה שידליק את המנורה ודיקדקו כן מדברי רש"י ל'ז' ע"ש.

³⁵ סיפור: אח של סבא שלי הרב שלמה עטרי נפטר בגיל 92. שנים לפני פטירתו שמר 10,000 דולר, במטרה שכשיבוא המשיח יביא כסף זה בשביל להכין מזה יעה לבית המקדש. כשהזדקן ביקש מבניו שכשיפטר מהעולם ישמרו את הכסף הזה עד ביאת המשיח. אמר לו בנו הרב יחיאל עטרי: אבא, 10,000 דולר זה לא מספיק בשביל מחתה מזהב. אמר לי: גם אם זה ישמש למגריפה שגורפים איתה את הדם של המזבחות זה מספיק לי. לבסוף הוא לא סמך על הילדים שלו שיביאו ולכן הוא לקח את הכסף והביא לרב מרדכי אליהו. הרב הביא את זה לשלושה שיהיו אחראים, ואחרי פטירתו של הרב מרדכי אליהו הלך הרב שלמה ולקח את הכסף מהרב זעפרני. הכסף פועדנו מחכה לביאת המשיח.

³⁶ כך כותב רש"י וחלק עליו הרמב"ן: א. כמה למנורה וכמה לזה? ב. אין זה לפי הגמרא. וגם האוה"ח חלק.

³⁷ צ"ע כי כאן כתב רש"י שהראה לו את המנורה וגם הרשב"ם כתב כן, ומצד שני מסביר הרשב"ם בפסוק ט' שאת כל הכלים הראה למשה, ובמדרש שלושה כלים.

³⁸ צריך עיון איך היה בדיוק.

³⁹ הרחבה: מי שהמציא את המחברת, קרא לו שם בגלל פסוק זה – מחבר את כל הדפים.

כיסוי היריעות לאורך (28 אמות): היריעות כיסו את הגג לרוחבו ואת שני הצדדים 8 אמות לכל צד. נותרו 2 אמות מצד צפון ודרום שלא היו מכוסות [10] אמות כיסו את חלל המשכן לרוחבו, עוד 2 אמות כיסו את עובי הקרשים מצד צפון ודרום מלמעלה. 16 האמות הנותרות השתפלו לשני צידי המשכן. התוספת שהוסיפו יריעות העיזים ברוחב (עוד 4 אמות): מצד מערב - כיסו את האמה שנותרה גלויה. מצד מזרח - אמה אחת כיסתה את עובי הקרשים מלמעלה, ועוד 2 אמות השתפלו כלפי מטה. התוספת שהוסיפו יריעות העיזים באורך (עוד 2 אמות): הם כיסו עוד אמה מכאן ואמה מכאן, אמה אחת נשארה גלויה מצד צפון ודרום, זאת אמת האדנים.⁴⁰

- (ז) **וְעֲשִׂיתָ יְרִיעוֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן** – לכיסוי. מה מטרת האוהל? לשמור, כך יריעות העיזים שמרו על המשכן - כלומר - על יריעות המשכן. **עֲשִׂיתָ עֲשָׂרָה** – אחד עשר **יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:**
- (ח) **אֲרָף הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה** – יש כאן תוספת של שתי אמות לאורך. **וְרַחֵב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשִׂיתָ יְרִיעוֹת** – יש כאן תוספת של 4 אמות לרוחב.
- (ט) **וְחִבְרַתָּ אֵת חֲמֵשׁ הַיְרִיעוֹת לְכַד וְאֵת שֵׁשׁ הַיְרִיעוֹת לְכַד** – בחוט תפירה. **וְכַפַּלְתָּ אֵת הַיְרִיעָה הַשְּׂשִׁית אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל** – כלומר 2 אמות, שהם חצי היריעה השישית יהיו בצד מזרח, הנקרא פני האוהל, כי ממנו נכנסים למשכן. אלו 2 אמות שהשתפלו בצד מזרח, ואע"פ שמשם נכנסים וא"א לכסות את כל הפתח, היו 2 אמות העליונות מכוסות, כמו כלה שמכסה את פניה, כך המשכן מבטא את הצניעות.
- (י) **וְעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלָאֵת** – לא כתוב ממה היו עשויות הלולאות, סביר להניח שהיו עשויות מיריעות עיזים.⁴¹ **עַל שְׁפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצֵנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לְלָאֵת עַל שְׁפַת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׂשִׁית:**
- (יא) **וְעֲשִׂיתָ קַרְסֵי נְהָשֶׁת חֲמִשִּׁים⁴² וְהִבַּאתָ אֵת הַקַּרְסִים בְּלִלְאֵת וְחִבְרַתָּ אֵת הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:**
- (יב) **וְסִרַח הָעֵדָף** – התוספת העודפת ביריעת האוהל – שעודפת על יריעות המשכן **חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֵדָף** – לא בדיוק חצי יריעה, כי היתה רק אמה אחת (וצ"ע). **תִּסְרַח** – תתווסף **עַל אֲחֵרֵי הַמִּשְׁכָּן** – הצד האחורי הוא צד מערב, שם כיסו יריעות האוהל אמה אחת יותר מיריעות המשכן.
- (יג) **וְהָאֲמָה מִזְּהָרָה וְהָאֲמָה מִזְּהָרָה בְּעֵדָף** – שתי האמות שעודפות – שנוספות **בְּאֲרָף יְרִיעוֹת הָאֹהֶל** – יתר על יריעות המשכן **וְהָיָה סְרוּת** – מתווסף **עַל צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזְּהָרָה וּמִזְּהָרָה לְכַסּוֹתוֹ** – מכל צד אמה אחת.
- (יד) **וְעֲשִׂיתָ מִכְסָּה לְאֹהֶל** – מפאת כבודו של המשכן, הוסיפו עוד 2 יריעות שכיסו רק את גג האוהל – 30 אמות על 10. **עֲרַת אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסָּה עֲרַת תְּחָשִׁים מְלִמְעָלָה** – אחד על השני. **שֶׂאל תַלְמִיד אַהוּב** – למה צריך עוד ועוד כיסויים? סיפורי על דודה שלי שקנתה שולחן שבת וכיסתה מכמה כיסויים – זה כבודו של המשכן. הוספתי ואמרתי שכל המשכן הוא סודות עליונות (בית מקדש של מטה מכון כנגד בית מקדש של מעלה). **שֶׂאל תַלְמִיד אַהוּב:** איך המשכן החזיק כשירד גשם? ענה חברי – במדבר לא יורד גשם? חזר ושאל – והרי המשכן היה גם בא"י שם ירד גשם? ענו התלמידים – לא יכול להיות שגשם ירד על המשכן מפאת קדושתו.

קרשי המשכן.

- (טו) **וְעֲשִׂיתָ אֵת הַקַּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן** – הקרשים בה' הידיעה. ראינו את רש"י שמדובר על הקרשים הידועים שהביא שנטע יעקב אבינו.⁴³ **עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים** – ולא שוכבים זה על גבי זה.
- (טז) **עֲשׂוּר אֲמֹת אֲרָף הַקַּרֶשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה** – אמה וחצי. **רַחֵב הַקַּרֶשׁ הָאֶחָד** – ועובי הקרש אמה (רש"י).⁴⁴
- (יז) **שְׁתֵּי יָדוֹת** – שתי יתדות. ישנם שתי בליטות היוצאות מן הקרש, אליהם יכניסו את האדנים (במטרה לייצב⁴⁴, או שמיעד רק ליופי). כיצד עושים בליטות אלו? חותכים חלק מן הקרש בעובי אמה, באופן שנשארים 2 יתדות (הדגמנו בתפוח שחתכתי אותו בצורת 2 יתדות. ונקראו ידות כנראה כי הם בולטים כמו יד מן הגוף.⁴⁵) **לְקַרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבַת אִשָּׁה אֶל אֶחָתָה** – כמו שלבים של סולם, שהם אחד ליד השני, וכמו שלבים של סולם שהשלב נתקע בתוך הסולם.⁴⁶ **כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:**

⁴⁰ זה הסבר רש"י ע"פ הברייתא. ישנו הסבר נוסף ברש"י לפי מסכת שבת. אם הבנתי נכון ישנו הבדל אחד – יריעות המשכן כיסו גם את עובי הקרש מצד מזרח, ואז מצד מערב ישנם שני אמות גלויות. זה הסבר שהרבה יותר קל להסביר את המשך: פסוק ט' – וכפלת את היריעה – זה בדיוק חצי יריעה. וגם בפסוק י"ב – חצי היריעה העודפת זה בדיוק חצי. וצ"ע.

⁴¹ שהרי גם לולאות המשכן היו עשויות מאחד מהחומים של יריעות המשכן. הרב נחום.

⁴² תשע"ג: – קרסים אלו לא היו רואים אותם, ולכן היו עשויות נחושת ולא זהב (אבע"ז) לבדוק אם זה כתוב שם.

⁴³ הפעלה: אמרתי לשלושה ילדים להצביע בפסוקים שונים (פסוק על הארון פסוק על השולחן פסוק על המנורה), ואז ביקשתי מכל אחד מהם לשנן את תחילת הפסוק. אח"כ שאלתי מה שונה הפסוק שלנו מהפסוקים האלו. ראינו ששם כתוב ועשית מנורה ולא המנורה...

⁴⁴ עיון: בשביל לייצב צריך שהאדנים יהיו כבדים באופן משמעותי יותר מן הקרשים. אם לא כן צריך לומר שזה רק בשביל היופי. לא מצאתי מפרש על זה.

⁴⁵ השנה לא הלך לי. אפשר גם בפלסטלינה.

⁴⁶ עיון: רש"י מצרף את שני הדברים האלו. אך לא ברור לי מה עיקר, וגם לא כל כך הבנתי מה זה מדרגות. כדאי לעיין בפירוש המילה שליבות.

(יח) וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קָרָשׁ – סה"כ 30 אמות. לְפֶאת נִגְבָּה תִּמְנָה⁴⁷ – לצד דרום. [לפני כן פאת היה קצה וכאן הכוונה צד]. דרום נקרא גם נגב כי הוא מנוגב ממים⁴⁸.

(יט) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי כֶּסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:

(כ) וּלְצֶלַע – ולצד המִשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפֶאת צְפוֹן עֲשָׂרִים קָרָשׁ:

(כא) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד – (מה) מתחדש בפסוק הזה? כשנלמד ירושלמי נדע...).

(כב) וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן – ולסוף המשכן, הצד האחורי של המשכן נקרא סוף. (גם החלק התחתון של הגוף שלנו – הרגל – נקרא רך). יָמָה – בצד מערב, (הצד שבו נמצא הים). תַּעֲשֶׂה שְׁשֵׁה קְרָשִׁים⁴⁹:

(כג) וְשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן – בנוסף לששת הקרשים תוסיף עוד 2 קרשים בצדדים של המשכן, בצדדים של איזה צד במשכן? בְּיִרְכְּתֵיהֶם – בצד המערבי, שהוא סוף המשכן (כנלענ"ד). א"כ בצד מערב ישנם 8 קרשים. במה שונים השנים שבקצוות? הם לא חלק מחלל המשכן, אלא הם צמודים לקרשים של צד צפון ודרום (למעט חצי אמה מהם שהיא כן חלק מחלל המשכן).

(כד) וַיְהִי תַאֲמִים מְלֻמָּטָה – הקרשים צריכים להיות כמו תאומים – צמודים זה לזה מלמטה, שהאדנים לא יהיו יותר רחבים מעובי הקרש, ואז יהיה הפסק בין קרש לקרש. וַיִּתְּדוּ – וכל שני קרשים יחד יִהְיוּ תַמִּים – תאומים, כלומר מחוברים זה לזה. עַל רֵאשׁוֹ – בראש הקרשים, כיצד? אֵל הַטְּבַעַת הָאֶחָת – תהיה טבעת [זהב, רש"י לקמן] שמחברת ביניהם. עושים חריץ בכל אחד מקצוות הקרש, ומכניסים טבעת בצורת מלבן שדופן אחת נכנסת לחריץ זה ודופן שני לחריץ השני. טבעות אלו יצבו וחיזקו את הקרשים לבל יפלו. כִּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת יִהְיוּ – גם בשני הקצוות עשו כן. [כיצד? חרצו חריץ בקרש הקיצוני שבצד צפון לכל רחבו, וכנגדו חרצו חריץ בקרש שבצד מערב, אלא שבצד מערב החריץ היה לא לכל אורך הקרש, אלא רק אמה, כך שהיו שני החריצים זה מול זה, ועליהם שמו את הטבעת. לא הסברתי זה].

(כה) וַיְהִי שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים⁵⁰ – בצד מערב וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשֵׁה עֶשְׂרֵי אֲדָנִים וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:

(כו) וְעֲשִׂיתָ בְּרִיחֵם – מוטות המחברים את הקרשים זה לזה, שהרי הטבעות לא מספיקות בשביל ליצב את הקרשים בלי שיזוזו כלל, ולזה מיועדים המוטות. [כל דבר שמחבר בין שנים נקרא בריח, כמו בריח של הדלת⁵¹]. עֲצֵי שִׁטִּים תַּמְשֶׁה לְקְרָשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד – היו שני בריחים בדופן מלמעלה, שנים מלמטה ואחד באמצע. שני הבריחים העליונים, וכן התחתונים היו כל אחד של 15 אמות, והוכנסו בתוך טבעות שהוצמדו לקרשים מבחוץ.

(כז) וַתַּמְשֶׁה בְּרִיחֵם לְקְרָשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית – האחד והשנית זה צד צפון ודרום. וַתַּמְשֶׁה בְּרִיחֵם לְקְרָשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לְיִרְכְּתֵיהֶם יָמָה – צד צערב, שהוא סוף המשכן. שמנו לב שבצד צפון ודרום היה בריח באורך 15 אמות, ואם כן לכאורה די היה בבריח אחד באורך 102 אמות, אך התורה לימדה אותנו שגם שם צריך שני בריחים למעלה ושנים למטה.

(כח) וַתְּהַרִּיחַ הַתִּיכֵן – האמצעי (כמו ישיבה תיכונית). בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים – הוא לא היה בטבעות בחוץ, אלא עשו חור בקרשים, שם היה מועבר הבריח הזה. מִבְּרִיחַ מִן הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה – מחבר את הקרשים מקצה לקצה של הדופן.⁵²

(כט) וְאֵת הַקְּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב⁵³ וְאֵת טְבַעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחֵם – כלומר איזה טבעות תעשה זהב? אלו שמשמשים בתים לבריחים. וְצִפִּיתָ אֶת הַבְּרִיחֵם זָהָב – כיצד ציפו אותם זהב? היו עושים קנים חצויים עשויים זהב ומחברים אותם מטבעת לטבעת, ואח"כ משחילים את הבריחים לתוך קנים אלו, ובכך היו הבריחים מצופים זהב.⁵⁴

⁴⁷ פתיחה: לסמן את ארבעת הצדדים ולשאול מה זה כל צד.

⁴⁸ הוספה: אפה מתחיל הנגב בא"י? אפה שיש פחות מ200 מ"ל בשנה.

⁴⁹ בשלב זה עשינו חשבון וראינו שיש פה בעיה, ברוחב רק 8 אמות ואנו יודעים כבר שזה יותר.

⁵⁰ עיון: מכאן רואים שהפסוקים הקודמים עסקו כולם בצד מערב. ותימה שדין חריצת הטבעות מוזכר בעיקר לגבי דופן מערב – למקצועות.

⁵¹ לברר מה זה בדיוק הבריח של הדלת.

⁵² תשע"ג: [תלמיד הזכיר את דברי הגמ' שהיה מוט אחד 70 אמה שהיו מכניסים אותו ובדרך נס היה מתקפל, וכשהיו מפרקים ומוציאים אותו בדרך נס היה מתיישר].

⁵³ לברר איך ציפו.

⁵⁴ תשע"ג: [תלמיד הזכיר את דברי הגמ' שהיה מוט אחד 70 אמה שהיו מכניסים אותו ובדרך נס היה מתקפל, וכשהיו מפרקים ומוציאים אותו בדרך נס היה מתיישר].

(ל) וְהִקְמַתָּהּ – ותקים, אתה וכל המסייעים לך. (אבע"ז, ובאוה"ח – משה לבד הקימו). אֵת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפַּטּוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָר – אשר אראה לך בהר סיני, אז למה כתוב "הראית" בלשון עבר? כי כאשר אתה תקים יהיה נכון להגיד בלשון עבר.

הפּרוּכָה. מִיקוּם הַכְּלִים. הַמִּסַּךְ. דגשים: הַבְּדִלִי הַקְּדוּשָׁה בֵּין הַקְּדוּשָׁה לַקְּדוּשָׁה הַקְּדוּשִׁים .

(לא) וְעָשִׂיתָ פְּרֻכָּת – מחיצה. תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר – כל אלו שזורים. מַעֲשֵׂה הַשֵּׁב – מעשה של אומן שנקרא 'חושב' (כמו שיש סנדלר ובנאי), זהו האורג. הייתה זו אריגה מיוחדת במינה: עשו אריגה אחת שנראתה משני צדדים, אך בכל צד יצא ציור שונה, וזו אומנות מיוחדת מאוד⁵⁵). יַעֲשֶׂה אֹתָהּ פְּרָבִים – ציורים מכל צד. איזה ציורים? לא מפורש. (ראינו ברש"י לעיל שהיה ציור של אריה ונשר.)

(לב) וְנִתְּתָה אֹתָהּ עַל אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שֹׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב – נקרא וו, כי זה דומה לאות 'ואו'. עַל אַרְבָּעָה אֲדָנֵי כֶסֶף – לכל עמוד אדן אחד, ולא כמו בעמודי המשכן שיש שני אדנים לעמוד.

(לג) וְנִתְּתָה אֵת הַפְּרֻכָּת תַּחַת הַקְּרָסִים – הפרוכת נמצאת בשליש המשכן לצד מערב, איך אנחנו יודעים? יריעות המשכן כיסו את הגג, הקרסים נמצאים אחרי 20 אמה, התורה אומרת לנו שהפרוכת תהיה מתחת הקרסים, א"כ הפרוכת בשליש האחרון של המשכן. וְהִבְאֵתָ שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרֻכָּת אֵת אַרְוֹן הָעֲדוּת – ארון בו נמצאת התורה שנקרא עדות. וְהִבְדִּילָהּ הַפְּרֻכָּת לְכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים – כי יש הבדל לא רק בין קודש לחול אלא גם בין הקדש לקדש הקודשים.

(לד) וְנִתְּתָה אֵת הַפְּפֻרֶת עַל אַרְוֹן הָעֲדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים – גם בתוך קדש הקדשים יש הבדלי קדושות, העיקר זה ארון הקדש, וגם בארון יש הבדלה – הכפורת.

(לה) מִיקוּמָם שֶׁל הַכְּלִים: וְשָׂמַתָּ אֵת הַשְּׁלֵחָן מַחוּץ לְפָרֻכָּת – לא ממש צמוד לדופן הצפונית, כי צריכים הכהנים להכניס את לחם הפנים, ולכן מרחיקים 2 וחצי אמות מהדופן הצפונית. וְאֵת הַמִּנְרָה נִכַּח הַשְּׁלֵחָן – מול השולחן, גם 2 וחצי אמות במרחק מהדופן. (הזכרנו "הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפין"⁵⁶) עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֵחָן תִּתֵּן עַל צֵלַע צְפוֹן – צד צפון.⁵⁷

(לו) וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ – וילון לְפִתַח הָאֹהֶל – צד מזרח. תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֻקַּם – אומן שנקרא רוקם. זהו ציור שנמצא על גבי המסך, ולא בתוכו, זהו ציור בצד אחד.

(לז) וְעָשִׂיתָ לְמִסַּךְ חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת – שלושה הבדלים בין המסך לפרוכת: חמישה עמודים, אדן מנחשת, מעשה רוקם.

מזבַּח הָעוֹלָה. דגשים: הזכות להקריב קורבנות.

(א) וְעָשִׂיתָ אֵת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים – אומר האברבנאל: "המזבח", בה' הידיעה, עם ישראל חיכה וציפה ליום שיהיה להם מזבח במקום בו שוכן ד' עליו יוכלו להקריב את הקורבנות (הם לא ידעו איזה כלים עוד יהיו במשכן, אך דבר אחד הם ידעו – מזבח להקריב קורבנות, זה מה שהיה מאברהם אבינו ועד המעמד הברית). חֲמִשָּׁה אֲמוֹת אַרְבֵּי וְחֲמִשָּׁה אֲמוֹת רֶחֶב⁵⁸ רְבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ – דיברנו על ההבדל בין רבוע למרובע. וְשָׁלֹשׁ אֲמוֹת קָמְתוּ – גובהו היה עשר אמות (כשיטת ר' יוסי שנפסקה להלכה), אלא שכיוון שעיקר המזבח הוא 3 האמות שלמעלה לכן התורה כתבה 3 אמות (כך משמע ברמב"ם).

(ב) וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו – בליטה בגובה אמה. עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מְגֹנֵי תְּהִינָן קַרְנֹתָיו – לא מלבישים קרנות על המזבח, אלא בונים ארבע אמות וחתיכים. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת – דרגה פחות גדולה, כי זהו מזבח שנמצא מחוץ למשכן. עוד סיבה – כי נחשת הכי פחות נהרס מהאש, לעומת כסף וזהב שעלולים להשחיר (הרב חנניה שפרן).

⁵⁵ תשע"ג: עושה אריגה שבתוכה ציור, ואריגה נוספת שבתוכה ציור ומחברם זה לזה, וכך יש שני צורות משני צדדים. (כך הבנתי לענ"ד. ובהערה שנה שעברה כתבתי: ועיין ברמב"ם כלי המקדש ח' ט"ו במהר"י קרקס שם משמע ברש"י שעשו אריגה אחת שנראתה משני צדדים, אך בכל צד יצא ציור שונה, וזו אומנות מיוחדת מאוד. כך הסביר לי הרב נחום וכך הוא בחוברות מורשה.

⁵⁶ תשע"ג: ומתוך זה ההלכה שאפשר בתפילה לזוז טיפה לצפון או לדרום.

⁵⁷ הפעלה: לקחתי ילדים – אחד ארון, אחד שולחן, אחד מנורה, אחד מזבח הקטורת. כל אחד היה צריך לעמוד במקום המתאים.

⁵⁸ תשע"ג: מודדים מהאמצע, וא"כ יש עשר אמות אורך ורוחב. [זה שיטת ר"י בזבחים נט: דעת ר' יוסי שזה כפשוטו. 5 על 5. רש"י כלל לא הביא את שיטת ר"י, רק את שיטת ר' יוסי. לעומ"ז לגבי הגובה רש"י מזכיר את המחלוקת. אך נראה שהלכה כר' יוסי].

(ג) **וְעִשִׂיתָ סִירְתָיו לְדָשְׁנוּ** – מעין סיר בגודל כ 110 ליטר, בו היו שמים את הדשן. הדשן הוא האפר מהקרבת. **וְיָעִיּוּ** – טס נחושת בלי מחיצות עם מקל לאחוז, בו היו לוקחים את הדשן מהמזבח לסיר. **וּמִזְרְקָתָיו** – בו היו שמים את הדם. התחתית הייתה שפיצית, כדי שלא יניחו את המזרק והוא יקרש. **וּמִקְהָתָיו** – כלי עם שן או שתי שיניים, בו היו הופכים את הקרבן בכדי שישרף מהר. **וּמִקְהָתָיו** – בו היו לוקחים את הגחלים ומעבירים אותם למזבח הקטורת. **לְכָל פְּלִיּוֹ** – את כל כלי המשכן **תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:**

(ד) **וְעִשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר** – כמו 'כברה', מעין רשת מנחושת שמקיפה אמה בחלק העליון של המזבח. **מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעִשִׂיתָ עַל הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:**

(ה) **וְנִתְּתָה אֹתָהּ** – את הרשת **תַּחַת פְּרָכָב הַמְּזַבֵּחַ מִלְמַטָּה** – בחלק העליון של המזבח יש בליטת עץ מקושטת, ליופי על המזבח (במרכז הבליטה היה חריץ. כך מיישב מעשה חושב את הסתירה בין רש"י בחומש לרש"י בגמרא). **וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמְּזַבֵּחַ** – תחתית הרשת הייתה בחצי המזבח. אם כן, כך היה גובה המזבח: חצי ראשון 5 אמות. אח"כ אמה של מכבר, אח"כ אמה של כרכוב. אח"כ 2 אמות, ולבסוף אמה של קרנות. הכהנים היו הולכים על המזבח, היה להם אמה ללכת, כי באמה על אמה שבאמצע היה את מקום הדשן, ושם היו מניחים את הקרבן. היו קורבנות שמזים על חצי העליון של המזבח, והיו שמזים על חצי המזבח ולמטה, וע"י הכרכוב אפשר לדעת אפה החצי.

(ו) **וְעִשִׂיתָ בָדִים לַמְּזַבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת** – לעומת הארון והשולחן שהיו מצופים זהב, כי ערכם רב יותר.

(ז) **וְהוֹבֵא אֶת בְּדָיו בְּטַבַּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמְּזַבֵּחַ בְּשֹׂאת אֹתוֹ** – רק בזמן הנשיאה, מה שאין כן בארון. (בשולחן לא מפורש, אך נראה שגם שם רק כשנשא אותו).

(ח) **נְבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ** – המזבח היה בנוי מלוחות חלולים⁵⁹. מה היה בפנים? כל מקום שהגיעו היו ממלאים אותו באדמה. **פְּאֶשֶׁר הָרָאָה אֹתָהּ בְּהָר פֶּן יַעֲשִׂוּ** – תלמיד יקר שאל: למה נאן כתוב שד' הראה ויש מקומות שלא כתוב. תלמיד אהוב שאל: איך האש לא שרפה את הנחושת? אמרתי לו שזאת השאלה שאל משה רבינו את הקב"ה. קראנו את המדרש על הנס הגדול שנעשה.⁶⁰

חצר המשכן. דגשים: קדושת המשכן, והשמירה סביבו.

(ט) **וְעִשִׂיתָ אֶת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן** – קדושתו של המשכן כל כך גדולה, שמסביבו היה חצר שמהווה מחיצה נוספת למשכן, זה גם מקום הקרבת הקורבנות⁶¹. **לְפָאת נֶגֶב תִּימְנָה קְלָעִים לְחֲצַר** – שתי וערב עם חורים, דומה לרשת שראינו לפני כן (ראינו תרגום אונקלוס על שני הפסוקים). **שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר** – עשוי רק מפשתן. **מֵאָה בְּאֵמָה אַרְךָ לְפָאֵה הָאֶמֶת:**

(י) **וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים** – בלי עמודים הקלעים היו נופלים, צריך למתוח אותם, לכן כל 5 אמות היה עמוד (עמוד אמה, ובין עמוד לעמוד 4 אמות). התורה לא כותבת ממה היו עשויים העמודים, סביר להניח שזה מעצי שיטים. לא כתוב גם אם היו מצופים נחושת או זהב (רק כתוב שהיו חישוקים) [בחזקוני פסוק ט"ז נראה שהיו מעצי שיטים]. **וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים** – עליהם היו תולים את הקלעים. כל קלע היה של 5 אמות, בקצה הקלעים מלמעלה היו חוטים, את החוטים האלו היו מחברים לווים. הווים היו מחוברים לטבעות שהיו מונחים על טס שהיה מחובר לעמוד⁶². **וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף** – חוטי כסף שמסובבים סביב העמוד, לא כתוב האם היו על פני כל העמוד או רק באמצע.

(יא) **וְכֵן לְפָאת צָפוֹן בְּאֵרֶךְ קְלָעִים מֵאָה אַרְךָ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים** – שמנו לב שעשרים העמודים מכילים בתוכם 96 אמות, ולכן צריך לומר שהעמוד העשרים היה מחובר גם לעמוד של צד מערב⁶³. **וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:**

(יב) **וְרִחַב הַחֲצַר לְפָאת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרָה:**

(יג) **וְרִחַב הַחֲצַר לְפָאת קִדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה** – וכיצד נכנסו מצד מזרח?

⁵⁹ איני מבין, אם היה חלול, איך היו עושים את הקרנות, הרי כתוב ממנו היו קרנותיו. ובדוחק צריך לומר שעובי עצי השיטים היה אמה, ואז אפשר לעשות ממנו היו קרנותיו. עוד יש לשאול האם היה כיסוי על המזבח של עצי שיטים או שהכל היה רק אדמה, שהרי כתוב שהאש לא שרפה את העצי שיטים משמע מזה שהיה גם למעלה עצי שיטים. הרב חנניה שפרן אמר לי שהמלבים מדבר על זה צריך לבדוק שם.

⁶⁰ הרחבה: לקראו את המדרש, על הציפוי שלא נשרף.

⁶¹ הרחבה: עשר עיגולים שבתוכם: יקום, כדור הארץ, א"י וכו'. וכן דומם צומח וכו'. להראות את סדרי הקדושה. (אפשר לעשות צבע אחד לכל פריטי החול וצבע אחר לכל פירטי הקודש.

⁶² כך הבנתי את רש"י כדאי לעיין בזה שוב.

⁶³ צ"ע: צריך לחשב אם זה מסתדר על פני כל העמודים.

(יד) וְחָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה קְלָעִים לַפֶּתַח – לצד אחד. עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה – מצד מזרח היו נכנסים לחצר, ולכן היה שם שער. כיצד? מכל צד היו 15 אמות, ובמרכז היו 20 אמות שהם היו קצת יותר כלפי חוץ, וכך היה אפשר להיכנס למשכן מהצד.

(טו) וְלַפֶּתַח הַשְּׁנַיִת חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

(טז) וְלַשַּׁעַר הַחֹצֵר מֶסֶד – וילון. עֲשָׂרִים אֲמָה תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה⁶⁴ וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה:

(יז) כָּל עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב – חישבנו שיש 60 עמודים. מְחֻשְׁקִים כְּסָף וְוִיָּהֶם כְּסָף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: (יח) אַרְבָּע הַחֹצֵר מְאָה בְּאֲמָה וְרֹחַב חֲמִישִׁים בְּחֲמִישִׁים – חמישים על חמישים שטח פנוי, המשכן היה בחמישים אמה השניות, כך שמאחורי המשכן יש 20 אמה פנויות. וְקָמָה חָמֵשׁ אֲמֹת – היה ויכוח מה היה יותר גבוה עמודי החצר מהמשכן, ע"מ שהמשכן יהיה מכוסה מפאת קדושתו, או המשכן גבוה יותר מפאת כבודו, וכן שכולם יראו. אמרנו שזה מחלוקת האם כאן זה 5 אמות כפשוטו, או 5 אמות מעל גובה המשכן (מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי). שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

(יט) לְכָל פְּלִי הַמְשָׁפָן – כל כלי המשכן, כמו פטיש וכדומה. כָּל עֲבֹדָתוֹ וְכָל יְתֻדָּתָיו – היו יתדות שחיברו לקרקע את היריעות ע"מ שלא יעופו ברוח.⁶⁵ וְכָל יְתֻדַת הַחֹצֵר – כמו כן היו יתדות שחיברו את קלעי החצר. נְחֹשֶׁת:

סיימנו פרשת תרומה

⁶⁴ צ"ע: שהרי 4 עמודים שבין כ"א 4 אמות מחזיקים 15 אמות של קלעים ולא 20.
⁶⁵ תשע"ג: הם היו כנראה בדופן המערבית שם היריעות הגיעו עד הקרקע.